

PROF. DR.

ABUZER KENDİGELEN

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ
TİCARET HUKUKU ANABİLİM DALI
ÖĞRETİM ÜYESİ

PROF. DR.

İSMAİL KIRCA

TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ TİCARET HUKUKU
ÖĞRETİM ÜYESİ

KIYMETLİ EVRAK HUKUKU

**GENEL ESASLAR
KAMBIYO SENETLERİ**

İSTANBUL 2019

onikilevha
11111111111111111111111111111111

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KAYNAKÇA.....	XXIII
KISALTMALAR.....	XXXV

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL ESASLAR

BİRİNCİ AYRIM KIYMETLİ EVRAK HUKUKUNA GİRİŞ

1. İLGİLİ MEVZUAT.....	1
2. TERMİNOLOJİ.....	3
3. KIYMETLİ EVRAKIN TANIMI VE UNSURLARI	4
3.1. Tanım	4
3.2. Unsurları	4
3.2.1. Senet	4
3.2.2. Senedin içerdiği hakkın devredilebilir nitelikte olması.....	7
3.2.3. Senet ile hak arasında kanunun öngördüğü derecede bağlılığın bulunması	8
3.2.3.1. Kıymetli evrak – adi borç senedi ilişkisi	8
3.2.3.2. Kıymetli evrak – teşhis senetleri ve ibraz senetleri ilişkisi	11
3.2.3.3. Kaydi sistem – kıymetli evrak ilişkisi	13
4. KIYMETLİ EVRAKIN İŞLEVLERİ.....	16

İKİNCİ AYRIM

KIYMETLİ EVRAKIN SINIFLANDIRILMASI

1. SENEDE BAĞLANAN HAKKIN NİTELİĞİNE GÖRE.....	19
1.1. Alacak Senetleri	19
1.2. Emtiyayı Temsil Eden Senetler.....	20
1.3. Eşya Hukuku Senetleri.....	22
1.4. Pay Sahipliği veya Ortaklık Hakkı Veren Senetler	23
2. SENEDİN HAKKIN DOĞUMUNA ETKİSİNE GÖRE.....	24
2.1. Açıklayıcı (İzharî) Kıymetli Evrak	24
2.2. Kurucu (İhdasî) Kıymetli Evrak	25
3. HUKUKİ SEBEBİYLE OLAN İLİŞKİSİNE GÖRE	26
4. DEVİR ŞEKLİNE GÖRE	30
4.1. Türleri	31
4.1.1. Nama yazılı senetler	31
4.1.2. Hamile (hamiline) yazılı senetler	32
4.1.3. Emre yazılı senetler	34
4.2. Devirleri.....	36
4.2.1. Ortak koşul olarak zilyetliğin devri ve tedavüle (dolaşıma) çıkarma sözleşmesi.....	36
4.2.2. Emre yazılı senetlerde cironun, nama yazılı senetlerde yazılı bir devir beyanının gerekliliği	38
4.3. Borçlunun durumu ve hak sahipliğini (kimin alacaklı olduğunu) tespit	40
4.4. Tür Değiştirme	45
4.5. Kıymetli Evrakta Sınırlı Sayı Sorunu	47
5. KAMUNUN GÜVENİNİN (İYİNİYETİN) KORUNUP KORUNMAMASINA GÖRE. 48	
5.1. Genel Olarak Korumanın Anlamı	48
5.2. Devredenin Tasarruf Yetkisi Bakımından	49
5.3. Hakkın Varlığı ve Kapsamı Bakımından	53

ÜÇÜNCÜ AYRIM

KIYMETLİ EVRAKIN ZİYAI VE İPTALİ

1. GENEL OLARAK.....	55
1.1. İptal Kurumuna Duyulan İhtiyaç	55
1.2. İlgili Düzenlemeler	56
1.3. İptalin Çekişmesiz Yargının Konusu Olması.....	58
2. ZİYA (ZAYI OLMA) KAVRAMI.....	58
3. İPTAL İSTEMİNDE BULUNABİLECEK KİŞİLER VE HUKUKİ YARAR ŞARTI	60
3.1. İptal İsteminde Bulunabilecek Kişiler	60
3.2. Hukuki Yarar Şartı	61
4. ÖNLEYİCİ ÖNLEMLER VE İPTAL USULÜ.....	63
4.1. Önleyici Önlemler.....	63
4.2. İptal Usulü.....	66
5. İPTAL KARARININ HÜKÜM VE SONUÇLARI (ETKİLERİ).....	70

DÖRDÜNCÜ AYRIM

KIYMETLİ EVRAK TEORİLERİ

1. YARATMA (KREASYON) TEORİSİ	78
2. SÖZLEŞME TEORİSİ – TEDAVÜL SÖZLEŞMESİ	79
3. HUKUKİ GÖRÜNÜŞ TEORİSİ (Hukuki Görünüş Teorisiyle Tamamlanmış Yaratma ve Sözleşme Teorileri).....	81

BEŞİNCİ AYRIM

KIYMETLİ EVRAKTA DEF'İLER

1. DEF'İ KAVRAMI.....	85
2. DEF'İ TÜRLERİ	87
2.1. Etkilerine Göre.....	87

2.2. Doğum Kaynaklarına (Maddi Özelliklerine) Göre.....	89
2.2.1. Nama yazılı senetlerde def'iler.....	89
2.2.2. Hamile ve emre yazılı senetlerde def'iler.....	90
2.2.2.1. Genel olarak	90
2.2.2.2. Senetten anlaşılan def'iler	92
2.2.2.3. Senetteki taahhüdün geçersizliğine (hükümsüzlüğüne) ilişkin def'iler.....	93
2.2.2.3.1. Genel olarak	93
2.2.2.3.2. Türleri	96
2.2.2.3.2.1. İsnat def'ileri.....	96
2.2.2.3.2.1.1. İsnat def'ilerini yaratan olgular	96
2.2.2.3.2.1.2. İsnat için kambiyo taahhüdünde bulunma bilinciyle hareket edilmesinin gerekip gerekmediği sorunu	100
2.2.2.3.2.1.3. İmza aşamasına hukuki işlemler için öngörülen düzenlemelerin uygulanıp uygulanmayacağı sorunu	102
2.2.2.3.2.2. Geçersizlik def'ileri	103
2.2.2.3.2.2.1. Genel olarak.....	103
2.2.2.3.2.2.2. Geçersizlik def'ilerinin kaynakları	105
2.2.2.3.2.2.3. Geçersizlik def'ilerinin ileri sürülmesi.....	108
2.2.2.4. Kişisel def'iler.....	111
2.2.2.4.1. Anlamı	111
2.2.2.4.2. Kişisel def'ilerin kaynakları.....	111
2.2.2.4.2.1. Temel ilişki.....	112
2.2.2.4.2.2. Kambiyo taahhüdü ile ilgili özel anlaşmalar	113
2.2.2.4.2.3. Kambiyo taahhüdü dışındaki hukuki ilişki	115
2.2.2.4.3. Kişisel def'ilerin ileri sürülmesi.....	115

İKİNCİ BÖLÜM KAMBIYO SENETLERİ

BİRİNCİ AYRIM GENEL OLARAK

1. KAVRAM	123
2. ORTAK NİTELİKLERİ	125
3. EHLİYET	130
4. TEMSİL	133

İKİNCİ AYRIM POLİÇE

1. GENEL OLARAK.....	139
1.1. Kanuni Düzenleme ve Uygulama	139
1.1.1. Kanuni Düzenleme	139
1.1.2. Uygulama.....	140
1.2. Tarihî Gelişimi ve İktisadi Önemi.....	140
1.2.1. Tarihî gelişimi.....	140
1.2.2. İktisadi önemi	142
1.3. Hukuki Niteliği	144
2. BONODAN FARKLI YÖNLERİ.....	145
2.1. Unsurlar	145
2.2. Kabul.....	147
2.3. Karşılığın Devri (İntikali).....	152
2.4. Diğer Farklar.....	153

ÜÇÜNCÜ AYRIM BONO (EMRE YAZILI SENET)

1. GENEL OLARAK.....	158
1.1. Kanuni Düzenleme ve Uygulama	158
1.1.1. Kanuni düzenleme	158
1.1.2. Uygulama.....	159
1.2. Tarihî Gelişimi ve İktisadi Önemi.....	160
1.3. Hukuki Niteliği	161
2. BONONUN DÜZENLENMESİ.....	162
2.1. Genel Olarak Bonoda Şekil	162
2.2. Kanuni Unsurlar.....	163
2.2.1. “Bono” veya “emre yazılı senet” kelimesi	164
2.2.2. Belirli bir bedeli kayıtsız ve şartsız ödeme vaadi	164
2.2.3. Vade	168
2.2.4. Ödeme yeri	169
2.2.5. Kime veya kimin emrine ödenecekse onun adı: Lehtar	171
2.2.6. Düzenlenme tarihi ve yeri.....	173
2.2.6.1. Unsurun önemi	173
2.2.6.2. Düzenlenme tarihi	174
2.2.6.3. Düzenlenme yeri.....	176
2.2.7. Düzenleyenin imzası.....	178
2.3. Unsurların Bulunmaması ve Açık Bono	180
2.4. Bonoya Konulabilecek İhtiyari Kayıtlar.....	184
2.4.1. Kanunda öngörülen ihtiyari kayıtlar.....	185
2.4.1.1. Menfi emre kaydı	185
2.4.1.2. Belirsiz vadeli bonolarda faiz kaydı	187
2.4.1.3. Aynen ödeme ve kur kaydı	188
2.4.1.4. Protestodan muafiyet kaydı	188
2.4.1.5. Diğer kayıtlar.....	188
2.4.2. Kanunda öngörülme-yen ihtiyari kayıtlar.....	189
2.4.2.1. Yetki kaydı.....	189

2.4.2.2. Bedel kaydı.....	189
2.4.2.3. Teminat kaydı	190
2.4.2.4. Temerrüt faizi kaydı	191
2.4.2.5. Diğer kayıtlar.....	192
2.5. Yasak kayıtlar.....	192
2.5.1. Bononun geçerliliğini etkilemeyen yasak kayıtlar	192
2.5.1.1. Belirli vadeli bonolarda faiz kaydı	192
2.5.1.2. Düzenleyenin sorumsuzluk kaydı	193
2.5.1.3. Bononun mahiyetine uygun olmayan ihtiyari kayıtlar.....	193
2.5.2. Bononun geçerliliğini etkileyen yasak kayıtlar	194
2.6. Bono Metninde Değişiklik.....	195
2.7. Bonoda nüsha yasağı ve suret.....	198
3. BONONUN DEVRİ	199
3.1. Genel Olarak Ciro.....	199
3.2. Ciroda Kişiler.....	201
3.3. Cironun Şekli ve Şekil Açısından Türleri	206
3.3.1. Cironun şekli.....	206
3.3.2. Cironun şekil açısından türleri.....	209
3.3.2.1. Tam ciro.....	209
3.3.2.2. Beyaz ciro.....	209
3.4. Cironun İşlevleri	211
3.4.1. Temlik işlevi	211
3.4.2. Teşhis işlevi	211
3.4.3. Teminat işlevi.....	214
3.5. Cironun Yapılabileceği Süre – Gecikmiş Ciro.....	216
3.6. Cironun Özel Çeşitleri	219
3.6.1. Tahsil cirosu.....	219
3.6.2. Rehin cirosu.....	222
4. BONODA AVAL	225
4.1. Genel Olarak	225

4.2. Avalin Şekli.....	227
4.3. Avalde Kişiler	229
4.4. Avalin Hükümleri.....	230
5. BONONUN ÖDENMESİ	231
5.1. Muacceliyet Zamanı: Vade	232
5.1.1. Vade türleri.....	232
5.1.1.1. Belirli bir günde.....	233
5.1.1.2. Düzenlenme gününden belirli bir süre sonra.....	234
5.1.1.3. Görüldüğünde.....	235
5.1.1.4. Görüldükten belirli bir süre sonra	236
5.1.2. Vadeye ilişkin sürelerin hesabı	237
5.2. Ödeme İçin İbraz	238
5.2.1. Genel olarak.....	238
5.2.2. İbraz yeri.....	239
5.2.3. İbraz zamanı: Ödeme günü.....	239
5.2.4. İbraz etmemenin sonuçları ve tevdi.....	241
5.3. Ödemenin Gerçekleştirilmesi	242
5.3.1. Düzenleyenin inceleme yükümlülüğü ve kimlik kontrolü ..	242
5.3.2. Bono bedelinin ödenme şekli	243
5.3.3. Ödeme hâlinde yapılacak işlemler.....	244
5.3.3.1. Tam ödeme hâlinde.....	244
5.3.3.2. Kısmi ödeme hâlinde.....	245
5.3.4. Vadede ve vadeden önce ödeme	245
6. BONONUN ÖDENMEMESİ	247
6.1. Ödememeden Kaynaklanan Sorumluluk	247
6.2. Ödememenin Tespiti: Protesto.....	248
6.2.1. Yetkili merci.....	248
6.2.2. Düzenlenme süresi.....	249
6.2.3. Usulü ve içeriği.....	250
6.2.4. Protestodan muafiyet hâlleri.....	251
6.2.4.1. Kanuni muafiyet.....	251

6.2.4.2. İradi muafiyet	252
6.3. Başvurma Hakkı	253
6.3.1. Genel olarak.....	253
6.3.2. Başvuru borçluları ve sorumluluğun niteliği.....	253
6.3.2.1. Başvuru borçluları	253
6.3.2.2. Sorumluluğun niteliği.....	255
6.3.3. Başvurma hakkının şartları.....	256
6.3.3.1. Vadede	256
6.3.3.2. Vadeden önce.....	258
6.3.4. Başvurma hakkının kapsamı.....	258
6.3.4.1. Hamil açısından.....	258
6.3.4.2. Ödeyen bir başvuru borçlusunu açısından.....	260
6.3.5. Retret ve araya girme suretiyle ödeme	261
6.3.6. Başvurma hakkının düşmesi	261
6.4. Bonoya dayalı taleplerde zamanaşımını	262
6.5. Bonoya dayalı talep haklarını kaybeden hamilin durumu	264
6.5.1. Genel olarak.....	264
6.5.2. Sebepsiz zenginleşme talebi	265
6.5.3. Hamilin temel ilişkiye dayanabilmesi	268

DÖRDÜNCÜ AYRIM

ÇEK

1. GENEL OLARAK.....	271
1.1. Kanuni Düzenleme ve Uygulama	271
1.1.1. Kanuni Düzenleme	271
1.1.2. Uygulama.....	273
1.2. Tarihî Gelişimi ve İktisadi Önemi.....	274
1.3. Hukuki Niteliği	274
2. ÇEKİN DÜZENLENMESİ	276
2.1. Çek Düzenlemenin Ön Şartları.....	276
2.1.1. Karşılık	276

2.1.2. Çek anlaşması.....	277
2.1.3. Karşılık veya çek anlaşmasının bulunmaması.....	278
2.2. Çek Düzenlenmesinde Şekil	279
2.2.1. Zorunlu unsurlar	279
2.2.1.1. Çek kelimesi	279
2.2.1.2. Belirli bir bedelin ödenmesi için kayıtsız ve şartsız havale	279
2.2.1.3. Muhatap	279
2.2.1.4. Ödeme yeri	280
2.2.1.5. Düzenlenme tarihi ve yeri	281
2.2.1.5.1. Düzenlenme tarihi	281
2.2.1.5.2. Düzenlenme yeri	283
2.2.1.6. Düzenleyenin imzası	283
2.2.1.7. Çekin seri numarası ve karekodu	283
2.2.2. Unsurların bulunmaması ve açık çek.....	284
2.2.3. ÇekK'da öngörülen özel düzenleme.....	285
2.2.3.1. Çek hesabı açılması ve çek defteri verilmesine ilişkin.....	285
2.2.3.2. Matbu çek yapıklarının kullanılması zorunluluğuna ilişkin.....	287
2.2.3.2.1. Tacir çeki	287
2.2.3.2.2. Matbu hamiline yazılı çek.....	288
2.2.3.3. Tamamlayıcı unsurlara ilişkin	290
2.2.4. Çeke konulabilecek ihtiyari kayıtlar.....	291
2.2.4.1. Kanunda öngörülen ihtiyari kayıtlar.....	291
2.2.4.1.1. Çekin türüne ilişkin kayıtlar.....	291
2.2.4.1.2. Ödemeye ilişkin kayıtlar	292
2.2.4.1.3. Ödenmeme hâline yönelik kayıtlar	293
2.2.4.2. Kanunda öngörülmeleyen ihtiyari kayıtlar.....	294
2.2.4.2.1. Düzenleyen ile muhatap arasındaki ilişkiye yönelik olarak.....	294
2.2.4.2.2. Düzenleyen ile lehtar arasındaki ilişkiye yönelik olarak.....	295
2.2.4.2.3. Muhatap ile hamil arasındaki ilişkiye yönelik olarak.....	295

2.2.5. Yasak kayıtlar.....	296
2.2.5.1. Çekin geçerliliğini etkilemeyen yasak kayıtlar	296
2.2.5.1.1. Kabul kaydı (ve muhatabın aval beyanı ile cirosu)	296
2.2.5.1.2. Vade kaydı.....	296
2.2.5.1.3. Faiz kaydı.....	297
2.2.5.1.4. Düzenleyenin sorumsuzluk kaydı	297
2.2.5.2. Çekin geçerliliğini etkileyen yasak kayıtlar	297
2.2.6. Çekte suret yasağı ve nüsha.....	297
3. ÇEKİN DEVRİ.....	298
3.1. Genel Olarak	298
3.2. Nama Yazılı Çekin Devri.....	299
3.3. Emre Yazılı Çekin Devri.....	299
3.4. Hamiline Yazılı Çekin Devri.....	301
4. ÇEKİN ÖDENMESİ	302
4.1. Çekte “Vade” Sorunu	302
4.1.1. Çekin görüldüğünde ödeneceği kuralı (TK).....	302
4.1.2. İleri düzenlenme tarihli (vadeli) çek uygulaması	302
4.1.3. Uygulamanın kanun koyucu tarafından da kabulü (ÇekK). 303	
4.2. Ödeme İçin İbraz	305
4.2.1. İbraz yeri.....	305
4.2.1.1. Muhatap bankaya ibraz	305
4.2.1.2. Takas odasına ibraz.....	306
4.2.2. İbraz süresi.....	307
4.2.2.1. İbraz sürelerinin önemi.....	307
4.2.2.2. Kanunda öngörülen farklı ibraz süreleri.....	308
4.2.2.3. İbraz sürelerinin hesaplanması	309
4.2.2.4. İbraz sürelerinin hukuki niteliği	310
4.2.2.5. İbraz sürelerinin geçirilmesinin sonuçları	310
4.3. Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü	311
4.3.1. Karşılığın tamamen ya da kısmen bulunması hâlinde	311
4.3.2. Karşılığın tamamen ya da kısmen bulunmaması hâlinde	312

4.4. Çek Karşılığının Ödenmesi.....	313
4.4.1. Muhatap bankanın inceleme yükümlülüğü.....	313
4.4.2. Kimlik tespiti ve çekin ödenme şekli	314
4.4.3. Ödeme hâlinde yapılacak işlemler.....	315
4.4.3.1. Tam ödeme hâlinde.....	315
4.4.3.2. Kısmi ödeme hâlinde.....	315
4.4.4. Karşılığı bulunmayan bir çekin ödenmesi	317
4.4.5. Sahte veya tahrif edilmiş bir çekin ödenmesi.....	317
4.5. Çekten Cayma.....	319
4.5.1. Anlamı	320
4.5.2. Şartları	320
4.5.3. Sonuçları.....	321
5. ÇEKİN ÖDENMEMESİ VE SONUÇLARI.....	322
5.1. Çekin Muhtemel Ödenmeme Nedenleri ve “Karşılıksızlık”	322
5.2. Ödenmeme Durumunun Tespiti.....	323
5.3. Çekin Karşılıksız Kalmasının Hukuki Yaptırımı	324
5.3.1. Başvurma hakkı	324
5.3.1.1. Genel olarak	324
5.3.1.2. Başvurma hakkının şartları.....	325
5.3.1.3. Başvurma hakkının kapsamı	326
5.3.1.4. Başvurma hakkına ilişkin zamanaşımı süresi.....	328
5.3.2. Başvurma hakkını kaybeden hamilin durumu	329
5.3.2.1. Genel olarak	329
5.3.2.2. Sebepsiz zenginleşme talebi.....	329
5.3.2.3. Hamilin temel ilişkiye dayanabilmesi	329
5.3.2.4. Karşılığın devri.....	329
5.4. Çekin Karşılıksız Kalmasının Cezai Yaptırımı	330
5.4.1. ÇekK’da öngörülen özel hükümler.....	330
5.4.2. Karşılıksız çek suçu	330
5.4.2.1. Genel olarak	330
5.4.2.2. Suçun oluşması için gerekli şartlar.....	331

5.4.2.3. Suç için öngörülen ceza.....	332
5.4.2.4. Suçun faili.....	333
5.4.2.5. Yargılama usulüne ilişkin özel hükümler	334
5.4.3. Suç için öngörülen koruma ve güvenlik tedbiri	335
6. ÖZEL ÇEK TÜRLERİ.....	336
6.1. Genel Olarak	336
6.2. Çizgili Çek	337
6.3. Mahsup Çeki	338
6.4. Teyitli (Bloke) ve Garantili Çek	339
6.4.1. Genel olarak.....	339
6.4.2. Teyitli (bloke) çek.....	340
6.4.3. Garantili çek	341
6.5. Banka Çeki.....	343
KAVRAM İNDEKSİ.....	345
MADDE İNDEKSİ.....	355